

7. Сухомлинська О.В. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі // Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – К., 2003. – С. 5.

Завгородня Т.К., Пахолук Р. И.

*НАУЧНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МАРИИ ПАСТЕРНАК (1897-1983 ГГ.)*

*В статье раскрываются этапы жизни и научного творчества выдающегося украинского педагога Марии Пастернак (1897-1985), оценен ее вклад в детскую историческую литературу, проанализированы исследования в области развития национального хореографического искусства.*

*Ключевые слова: Галиция, детский садик, Мария Пастернак, образование, хореография.*

Zavgorodnia T. K., Pakholok R.I.

*SCIENTIFICALLY-EDUCATIONAL ACTIVITY OF MARIA PASTERNAK (1897-1983 YEARS)*

*In the article the main stages of life, scientifically-pedagogical activity of the prominent Ukrainian teacher Maria Pasternak (1897-1985) is illuminated, her payment in child's historical literature is appraised, research on issue of the development of national choreographic art is analysed.*

*Key words: Galychyna, preschool, Maria Parsnip, education, choreography.*

**УДК 37.01 ("1868-1924")**

**Білавич Г.В.**

***ДІЯЛЬНІСТЬ "ПРОСВІТИ" З ФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ  
КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ (1868-1924 РР.)***

*У статті проаналізовано працю "Просвіти" наприкінці ХІХ – на початку ХХ сторіччя щодо підвищення господарської культури українського населення Галичини шляхом широкого просвітництва, популяризації нових технологій, пропаганди кращого досвіду, інформування про зміни ринкових відносин тощо.*

*Ключові слова: Галичина, "Просвіта", господарська культура, видавнича діяльність, "мандрівні вчителі".*

Актуальність заявленої в назві статті проблеми розглядаємо в суспільно-практичній та науково-теоретичній площинах. За десятиріччя панування радянського режиму в суспільній свідомості, зокрема й у всіх ланках освітньо-виховного процесу, деформувалися самі поняття "господарська культура", "господарське виховання", адже в кращому випадку вони розглядалися в розрізі "поєднання навчання з продуктивною працею", "трудового навчання учнівської молоді" чи як її "економічна освіта" тощо. Пануючі соціально-класові стереотипи мислення саме слово "господар" пов'язували передусім з наявністю приватної власності, надаючи йому упереджено-негативного звучання. Тому його поступово замінили штучним терміном "господарник" – людина, що керує соціалістичним підприємством і відповідає за суспільну власність.

Повернення до справжніх загальнолюдських цінностей і національних ідеалів, з одного боку, та формування нових ринкових відносин, з іншого, зумовили й відновлення первісного змісту понять "господар", а з ним і "господарська культура" як цілісної системи людських знань і умінь, що органічно поєднує інтелектуальні, морально-вольові, трудові, фізичні, естетичні та інших якості. Формування нової господарської культури починає розглядатися як невід'ємний скланик сучасної системи освіти та важлива передумова економічного добробуту країни.

Сказане зумовлює потребу всебічного творчого осмислення національного досвіду виховання господарської культури, що має глибокі традиції в українській етнопедагогіці й на певних етапах історичного розвитку підносилося, удосконалювалося різними суспільними інституціями. З таких позицій особливий інтерес становить діяльність найвизначнішого українського товариства "Просвіта" в останній третині XIX – на початку XX ст., коли, перебуваючи під владою Австро-Угорської імперії, Галичина активно інтегрувалася в європейській культурно-економічній простір та пережила динамічну трансформацію господарських відносин. Це спонукало до зламу старих стереотипів і формування якісно нових світоглядних, ментальних орієнтирів і поглядів на становище і перспективи суспільного життя українського селянства, що становило основну верству населення краю.

Мета статті полягає у з'ясуванні змісту та форм і засобів діяльності товариства "Просвіта" з формування господарської культури українського населення Галичини в останній третині XIX – на початку XX ст.

Дослідники, що за різного часу зверталися до цієї проблеми, розглядали її з позицій історичної науки, зокрема в контексті вивчення громадських рухів, та як складник економічних відносин у краї (І.Зуляк, А.Качор, Б.Савчук, М.Твордило, С.Шах, В.Янів та ін.). А автори окремих історико-педагогічних праць лише побіжно, фрагментарно торкалися цього питання під кутом головної тематики своїх досліджень.

В українській історіографії слідом за першим авторитетним дослідником "Просвіти" С.Перським (Степан Шах) утвердився погляд, згідно з яким вона розпочала економічну діяльність — стала "товариством освітньо-економічним" у 1891 р., коли до нового статуту внесли положення, згідно з яким його метою ставала не лише "просвіта", а й досягнення "добробуту" українського народу [8, с. 161]. Утім, такий стереотипний підхід деформує уявлення про початок і зміст економічної діяльності "Просвіти" та її роль у формуванні господарської культури загалом. Підстави для цього дає аналіз статутів — основоположних документів товариства — та його практична діяльність у цій царині.

Якщо згідно з першим статутом 1868 р. "Просвіта", проголосивши за мету "пізнання і просвіту нашого народу", ставала, по суті, товариством з видання і популяризації літератури [18, с. 1], то вже другим статутом 1870 р. вона задекларувала намагання розширити діяльність, зокрема в напрямі надання соціальної допомоги незаможним учителям, учням шкіл у вигляді стипендій, премій тощо [12, с. 1-2]. З-поміж завдань статуту 1888 р. з'явилися положення про улаштування "промислово-господарських та етнографічних вистав [виставок]" та "вспирання [підтримка] пожиточних [господарських] закладів народних" [13, с. 1], що насправді лише формалізувало право на практичну діяльність, яка вже проводилася.

Четвертий із черги статут "Просвіти" 1891 р., з яким, повторюємо, дослідники пов'язують "початок" її економічної діяльності, дійсно формулював подвійну мету товариства: "просвіта і піднесення добробуту руського народу", однак для її реалізації додавав лише один новий засіб: "заохочування всіх верств руського народу до просвіти і науки; розбудження замилювання до ощадності і праці, як також ділання всього того, що може причинитися до піднесення просвіти і добробуту руського народу" [14, с. 1-3]. Нова редакція цього статуту 1898 р. поряд із закладанням філій і читалень надавала "Просвіті" ще й право засновувати "спілки рільничо-господарські і промислові, торговельні, шпихліри, каси ощадності і каси позичкові, як також школи господарські і промислові" та надавати "поміч і поради при набуванні доброго насіння, машин і приладів рільничо-господарських, як також вказувати [д]жерела заробітку" [15, с. 2-3].

Широку комплексну програму піднесення господарської культури населення, визначив лише статут "Просвіти" 1912 р. Поряд з виданням "усякого роду книжок" на друге місце в ньому висувалося таке завдання, як "усне поучування... в усяких справах просвітніх, культурних, господарських, торговельних і промислових, а то через делегатів, люстраторів, мандрівних учителів". Пріоритетність цієї роботи засвідчує намагання її ведення ще й у таких напрямках: "улаштування і ведення... шкіл господарських, торговельних, ремісничих і

промислових з мовою викладання українською, устроювання... курсів торговельних, рільничих, промислових і домашнього господарства"; "закладання взірцевих господарств, дослідних станцій, взірцевих садів, шкілок деревних і городів, - як також змагання до заложення самостійних економічно-господарських інституцій...". Залишалися чинними і вже згадувані форми та засоби такої роботи [16, с. 1-3].

Не зовсім відповідає дійсності і другий побутуючий у літературі стереотип, буцімто 1924 р. "Просвіта" "відмовилася від проведення економічної діяльності", передавши її товариству "Сільський господар". Це положення насправді зняли при визначенні головної мети діяльності "Просвіти", однак у ньому залишилися фактично ті ж завдання, що у статуті 1912 р., зокрема й щодо господарської діяльності [17, с. 1-3].

Аналіз статутів "Просвіти" дозволяє зробити два висновки. По-перше, товариство комплексно підходило до справи формування господарської культури українського населення, абсорбуючи всі доступні форми і засоби діяльності в цій ділянці. По-друге, як покажемо далі, ці основоположні документи лише стверджували (формалізували) практичне проведення такої діяльності.

"Просвіта", по суті, виступила першим національним пропагандистом і організатором колективних форм економічної діяльності українців Галичини, адже, крім церковних братств, до 1870-х років у краї фактично не було інших добровільних асоціацій, які б сприяли піднесенню господарської культури населення, що страждало від злиднів, лихварства, епідемій. Важливе підґрунтя для цього давала протекціоністська політика австрійського уряду щодо розвитку "господарської взаємодопомоги". Коли ж у 1890-х роках "Просвіта" виявилася неспроможною охопити всі сфери масштабної розбудови економічного життя, відбувалося епохальне явище, коли засновані за її підтримки інституції стали перетворюватися на провідні українські економічні установи, що згодом почали підтримувати товариство [10, с. 98-99].

За таких обставин "Просвіта" спрямувала зусилля на розвиток економічного просвітництва, що стало важливою передумовою піднесення господарської культури українців Галичини. Воно ставило комплекс завдань щодо популяризації нових технологій, пропаганди кращого досвіду, інформування про зміни ринкових відносин тощо. Поряд з виданням літератури другою головною формою і напрямом цієї діяльності стала пропагандистсько-просвітницька робота, на якій зосереджуємо головну увагу в цій статті.

У зростанні популярності "взаємодопомогових" установ велику роль відіграли господарські віча (наради). Існує твердження, що перше з них організувала "Просвіта" 12 листопада 1895 р. у Перемишлі [19]. Проте вони проводилися нею й раніше. Наприклад, на вічі, улаштованому товариством "Просвіта" спільно з Обществом ім. М. Качковського 24 грудня 1891 р. у Бродях, порушували питання про необхідність розгортання широкої господарсько-просвітницької роботи серед хліборобського люду: задля піднесення його добробуту та прилучення до новітніх досягнень розвитку сільського господарства в інших європейських країнах [1]. Матеріали преси і звіти товариства засвідчують поширення господарських віч у другій половині 1890-х років. Активна участь у них селянства засвідчила їхнє розуміння необхідності модернізувати традиційні форми і методи господарювання.

Важливу роль у поширенні господарських знань відігравали влаштовувані "Просвітою" виклади (лекції) і курси. Їхніми безпосередніми організаторами виступали т. зв. мандрівні учителі товариства, функції яких у 1896-1914 рр. виконували досвідчені фахові агрономи О.Король, О.Гарасимович, С.Кузик, М.Твордило. Таким чином реалізовувалася практика розвитку т. зв. суспільної агрономії, апробована у країнах Західної Європи в останній чверті XIX ст. Перші спеціальні "допоміжні школи" з'явилися 1876 р. у Німеччині, де "мандрівні вчителі" з числа фахових агрономів проводили просвітницьку роботу агрокультурного спрямування серед широких верств населення. На науковий ґрунт її поставили італійські професори Доні і Тіто Поджо, які 1887 р. організували "мандрівні катедри" у м.Ровіро. У Швейцарії знайшла розвиток практика улаштування "мандрівних курсів" [2, с. 65].

За нашими узагальненнями, "мандрівні учителі" Просвіти" щороку відвідували від 45 до 245 сільських громад Галичини. Лише 1896-1898 рр. на таких заходах були присутні 30 тис. слухачів й надалі їхня кількість зростала. Мандруючи селами, вони організовували переважно відчити і реферати (читали лекції), іноді курси на актуальні сільськогосподарські теми: про удобрення ґрунтів, про підготовку їх до посівів, про сівозміни і раціональні форми господарювання тощо. Такі заходи зазвичай склалися з кількох частин: після лекції доповідачі відповідали на численні запитання селян, роз'яснюючи актуальні проблеми розвитку господарства, а насамкінець роздавали літературу відповідного спрямування. Поряд з цим, улаштовувалися і дво-триденні курси, на яких теоретичні заняття доповнювалися практичною роботою, наприклад, щодо зведення "гноярень", упорядкування "збірників на гноївку", визначення характеру ґрунтів тощо [уз.: 4, с.22-23; 5, с.107-109; 6, с.19-20].

Популяризації агрокультурних знань серед селянства сприяли господарські виставки. Як "маніфестація економічного і культурного поступу українського народу в Галичині" була оцінена організована "Просвітою" спільно з Крайовим молочарським союзом перша українська хліборобська виставка, що відбулася у вересні 1909 р. у Стрию. Понад 3 тис. представлених на ній експонатів відображали здобутки і перспективи розвитку окремих галузей господарства та поширення агрокультурних знань. Її оглянули 36 тис. відвідувачів – переважно селян та учнів фахових господарських шкіл краю [3]. В організації таких заходів "Просвіта" брала участь і за міжвоєнного періоду, коли їх головними організаторами виступали "Сільський господар" й інші громадські та кооперативні установи. Зокрема, широкого резонансу набула проведена "Просвітою" та Союзом українок виставка домашнього промислу в Рудках у липні 1927 р. Представлені на ній 260 експонатів з Галичини та Волині – головне вишивок і гаптування – яскраво демонстрували етнокультурну самобутність західного українства [7].

Поряд з цим на базі читалень "Просвіти" та в первинних осередках "Сільського господаря" й інших громадських організацій улаштовувалися сільські та районні (відповідно охоплювали одну чи кілька громад) та повітові й обласні сільськогосподарські виставки, де хлібороби репрезентували результати своєї річної праці. Їх відвідували селяни з довколишніх та віддаленіших місцевостей, тож вони сприяли обміну досвідом і поширенню агрокультурних здобутків серед широких верств населення.

Ще однією важливою формою популяризації передового досвіду стало влаштування "Просвітою" спільно із "Сільським господарем", Союзом українок й іншими громадськими організаціями та кооперативним установами т. зв. прогулок (екскурсій). Найчастіше їх улаштовували до "зразкових" господарств і дослідних полів, а також на різного роду підприємства тощо.

"Просвіта" розгорнула масштабну цілеспрямовану діяльність з поширення агрокультурних знань. Її важливою формою стало закладання т. зв. дослідних полів (ділянок), які завдяки застосуванню передових технологій забезпечували високу врожайність різних видів рослинництва. Вони викликали зацікавлення з боку селянства, зважаючи на можливість безкоштовного одержання фахових знань та пільг в отриманні насіння, агротехніки тощо. Незабаром через обмежені фінансові ресурси дослідні ділянки стали закладати на конкурсній основі, однак результати і досвід їх діяльності ставав надбанням широкої громадськості. Так, у 1906-1907 рр. із близько десяти тисяч заяв на їхнє закладання задовольнили лише 756 на висадку буряка і моркви, 186 – на використання добрив, 696 – на "плекання збіжжя та сіножатей". Увесь комплекс робіт на них – від засіву до збирання врожаю – проводився під контролем агрономів, тож і показники зібраної продукції були на 10-30 % вищими за середньостатистичні [4, с. 23-27; 9, с.124].

Дослідні поля визнали найкращим засобом раціоналізації господарства та прилучення селянства до передових технологій. Вони фактично започаткували використання мінеральних хімічних добрив в українських дрібних землеволодіннях та стали основою для формування науково обґрунтованого розуміння механізмів вирощування кормових культур

— буряка, картоплі, моркви, а також конюшини, люцерни тощо. На основі цієї моделі селяни (як власники дослідних полів, так й "екскурсанти", які їх відвідували) вчилися здійснювати самостійні обрахунки усіх видатків та прибутків від такого господарювання, виводити загальний річний баланс, прогнозувати його позитивне чи негативне сальдо. Результати функціонування дослідних полів обговорювалися і вивчалися на, послуговуючись сучасною мовою, спеціальних "майстер-класах", які проводили в окремих громадах чи повітах. Набутий таким чином досвід знаходив широке і швидке застосування. За міжвоєнного періоду діяльність у цьому напрямі продовжував "Сільський господар".

Підвищення агрокультури тваринництва слугувало формування основних знань та умінь у ділянці селекції, раціоналізації вирощування свійських тварин, ветеринарного обслуговування, організації збуту продукції тощо.

"Просвіта" зніціювала планову розбудову молочарства – молочної промисловості в українському селі. На основі виділених нею у 1904 р. 6,6 тис. кр. розпочалося створення молочарських спілок при читальнях товариства [4, с.30]. Їх головним завданням стало поширення знань про раціональне годування та здійснення контролю за "молочністю" (надоями) задля збільшення продуктивності праці. На влаштовуваних курсах і відчитих селянам пояснювали, як завдяки "нормованій" годівлі довести надої корів до меж їх "природної спроможності". За спеціальними методиками і схемами господарі навчилися самостійно обраховувати раціональність утримання корів, щоб вартість молока була вищою від витрачених кормів. Вони вчилися визначати оптимальні норми кормів на одну корову, згідно з її живою вагою, природною продуктивністю тощо. При цьому господарі отримували знання, як ураховувати ринкові ціни на молоко та доцільність заготівлі різних видів кормів залежно від системи господарювання в певних місцевостях. Давали поради щодо шляхів здешевлення кормів та їх раціонального використання. Велику увагу приділяли поліпшенню гігієнічних умов утримання великої рогатої худоби, особливо вирощування молодняка, тощо. Ураховуючи рівень освіти селян та їх практичні потреби ці складні агротехнічні знання подавали за допомогою простих доступних способів та зважаючи на їхній особистий досвід, умови розвитку молочарства в окремих місцевостях й інші фактори.

Така діяльність стала важливим підґрунтям для розвитку молочної галузі, що проявилось у виникненні 1907 р. Крайового союзу молочарських спілок (з 1925 р. – Маслосоюз). Він перетворився на потужну підприємницьку структуру, яка об'єднувала десятки тисяч селянських господарств та істотно впливала на ринок молока не лише Галичини, а й усієї держави.

Подібний зміст мали теоретичні і практичні форми навчання з вирощування продуктивних видів домашніх тварин. Започатковуючи цілеспрямовану діяльність у цьому напрямі, 1908 р. "Просвіта" виділила 3 тис. кр. на створення 30 "зразкових курників" та 15 "зразкових кріликарень", досвід роботи яких також широко пропагувався серед селянства [4, с.30-31].

"Просвіта" розгорнула системну навчальну і просвітницьку роботу з розвитку садівництва та городництва в Галичині. Улаштування у 1907-1908 рр. низки присвячених цій справі нарад і курсів, а також закладання кількох "зразкових садів" зустріло велике зацікавлення з боку селянства, тож було вирішено надати цій справі системного цілеспрямованого характеру. Отож 1908 р. у Милованню, біля Станіславова, відкрили однорічну садівничо-городничу школу, яку очолювали відомий селекціонер з європейською освітою І.Франчак, потім – М.Твордило. За довоєнних років із цього закладу продали 45 тис. саджанців, а в середині 1920-х років кількість реалізованої садовини коливалася від 10 до 27 тис. штук щорічно. Таку ж роботу проводила закладена 1911 р. у Милованню т. зв. овочева школа [10, с.98].

Школа в Милованню органічно поєднувала комерційну та навчально-просвітницьку працю. Реалізація саджанців та насіння овочів поєднувалася з улаштуванням відчитів і курсів, де, окрім теоретичних занять, проводили практичні "тренінги", на яких слухачів навчали "проріджувати старі сади", "просвітлювати крони дерев", демонстрували новітні

технології боротьби зі шкідниками тощо. Поряд з цим, закладали "зразкові сади", що ставали розсадниками нових сортів овочевих дерев та виконували функції "дослідних лабораторій" з догляду за ними. Паралельно з реалізацією насіння поширювали знання і навички з вирощування нових сортів городни – помідорів, картоплі, капусти, огірків, цибулі, ін. Таку діяльність проводили з урахуванням природно-кліматичних особливостей окремих місцевостей, де існували відмінні умови культивування різних сортів яблук, груш, черешень, винограду тощо.

Таким чином, товариство "Просвіта" започаткувало цілеспрямовану системну діяльність з піднесення культури господарювання українського селянства Галичини. Наслідуючи та адаптуючи європейський досвід суспільної агрономії до умов розвитку краю, воно відіграло важливу роль у формуванні його економічного мислення, прилучення до передових технологій і агрокультурних знань. Зміст, форми, напрями такої праці "Просвіти" зумовлювалися її завданнями і можливостями як громадської організації та соціально-економічними запитами українського населення. Це явище становить окрему яскраву сторінку в історії формування господарської культури в Україні, а набуті досвід і практика можуть успішно використовуватися на сучасному етапі національного державотворення.

### ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарське віче в Бродах // Народ. – 1892. – Ч.1. – С.8.
2. Дубрівний П. Методи праці суспільної агрономії Т-ва "Сільський господар" / Павло Дубрівний // Крайове господарське товариство "Сільський господар" у Львові 1899-1939. – Українська вільна академія наук у США. – Нью-Йорк, 1970. – С. 61-73.
3. Жук А. Перша українська хліборобська виставка в Стрию / Андрій Жук // Ілюстрований народний календар товариства "Просвіта" на звичайний рік 1911. – С. 169-180.
4. Звіт Товариства "Просвіта" з діяльності за час від 1 січня 1908 до 31 грудня 1909. — Львів: Просвіта, 1910. – 130 с.
5. Звіт Товариства "Просвіта" з діяльності за час від 1 січня 1910 до 31 грудня 1912. – Львів, 1913. – 162 с.
6. Качор А. Роля "Просвіти" в економічному розвитку Західної України. – Українська Вільна Академія Наук. – Серія: Літопис УВАН. – Ч. 18. – Вінніпег, 1960. – 31 с.
7. Павликовський Ю. Виставка українського домашнього промислу в Рудках // Сільський господар. – 1927. – Ч. 15. – С. 182.
8. Перський С. [Степан Шах]. Популярна історія Товариства "Просвіта" у Львові / Степан Перський. – Львів: "Просвіта", 1932. – 268 с.
9. "Просвіта" за шістьдесят літ. Ювілейний альманах. – Львів, 1928. – 292 с.
10. Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина XIX ст. — кінець 30-х років XX ст.) / Борис Савчук. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 138 с.
11. Справозданє з перших загальних зборів товариства "Просвіта". Передрук з "Правди". – Коштом Товариства. – Львовь, 1868. – 9 с.
12. Статут Товариства "Просьвіта" (Затверджений рішенням ц. к. Намісництва зь дня 16 Грудня 1870. – Львовь: Просьвіта, 1871. – 8 с.
13. Статуть Товариства "Просьвіта". – Львовь: "Просвіта", 1888. – 8 с.
14. Статуть Товариства "Просьвіта". – Львовь: "Просвіта", 1891. – 18 с.
15. Статуть Товариства "Просьвіта". – Львів, 1898. – 16 с.
16. Статут Товариства "Просвіта", ухвалений на надзвичайних Загальних зборах у Львові дня 14 падолиста 1912 р., прийнятий до відома рескриптом ц.к. Намісництва з дня 17 січня 1913 р. – Львів, 1913. – 32 с.
17. Статут Товариства "Просвіта" ухвалений Надзвичайними загальними зборами у Львові, дня 5 марта 1924 р. Прийнятий до відома рескриптом Львівського воеводства з дня 2 мая 1924 р. – Львів: Спілка "Діло", 1924. – 30 с.
18. Устав Товариства "Просвіта" у Львові. – Львів: Просвіта, 1868. – 4 с.
19. Яку раду радило віче господарське Товариства "Просвіта" на дні 12 падолиста 1895 р. в Перемишли? / Розказав Д. Тянячкевич. – Львів: Просвіта, 1896. – 38 с.

Билавич Г.В.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ "ПРОСВИТЫ" ПО ФОРМИРОВАНИЮ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ  
УКРАИНЦЕВ ГАЛИЧИНЫ (1868-1924 ГГ.)**

*В статье проанализированы труд "Просвита" в конце XIX — начале XX века по повышению хозяйственной культуры украинского населения Галичины путем широкого просвещения, популяризации новых технологий, пропаганды передового опыта, информирования об изменениях рыночных отношений и т.д.*

*Ключевые слова: Галичина, "Просвита", хозяйственная культура, издательская деятельность, "странствующие учителя".*

Bilavych G.V.

**ACTIVITIES "PROSVITA" FOR ECONOMIC EDUCATION IN GALYCHYNA  
(1868-1924 YEARS)**

*The article analyzes the work of "Prosvita" in the late nineteenth - early twentieth century to improve the economic culture of the Ukrainian population of Galicia through extensive education, promotion of new technologies, promote best practices, information on changes in market relations and so on.*

*Key words: Galicia, "Prosvita", education, economic culture, publishing, "traveling teachers".*

**УДК 7.018.2**

**Бєлан Г.В.**

**ДО ПИТАННЯ ПРО ЕТНОПЕДАГОГІЧНУ СКЛАДОВУ УКРАЇНСЬКОЇ  
ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ**

*Стаття присвячена аналізу становлення і розвитку етнопедагогічної складової української педагогічної думки XIX століття як історико-педагогічного явища. Автор розглядає особливості впливу етнопедагогіки як науки про формування системи ціннісних орієнтацій підростаючого покоління, актуальність яких обумовлена сучасними соціальними трансформаціями. Розглянуто ідеї провідних українських педагогів і просвітителів другої половини XIX століття щодо організації виховного впливу в національній школі, особливостей побудови змісту освіти, а також розгляд виховного потенціалу етнографічних досліджень при рішенні цієї проблеми.*

*Ключові слова: етнографія, історико-педагогічний процес, культурно-освітній рух, педагогічна думка, просвітитель.*

Розвиток українського суспільства на засадах гуманізації та демократизації, звернення до європейських політичних і культурних традицій, як наслідок процесу євроінтеграції, зумовили суттєві зміни пріоритетів та цінностей у сучасній системі освіти, характерною ознакою якої є поєднання накопиченого педагогічного досвіду з інноваціями. Побудова навчально-виховного процесу в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах на основі утвердження загальнолюдських і національних цінностей, здійснення особистісно орієнтованого підходу до дитини, виховання полікультурності спонукає до переосмислення сучасного освітнього простору та історико-педагогічного досвіду української школи, актуалізує звернення до витоків розвитку національної педагогічної думки.

Грунтовне, науково-об'єктивне, конструктивне вивчення вітчизняної педагогічної спадщини, глибоке розуміння його загальних ідей, принципів, закономірностей функціонування є не тільки характерною ознакою сьогоденного розвитку педагогічної науки, що забезпечує дотримання принципів єдності, системності і наступності, але й обов'язковою умовою вдосконалення і підвищення якісного рівня освіти України.